

Római költők a 18–19. századi magyarországi irodalomban. Nemzetközi konferencia

Miskolc, 2016. október 6–8.

Vergilius, Horatius és Ovidius – e három neves antik szerző kapcsán rendezett nemzetközi konferenciát az MTA BTK Irodalomtudományi Intézet 18. Századi Osztálya és az ELTE BTK Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet 18–19. Századi Magyar Irodalomtörténeti Tanszéke. A tanácskozás Miskolcon zajlott október 6–8. között, két helyszínen, a Hotel Pannonia, illetve a MAB székház konferenciatermében.

Az értekezések középpontjában olyan meghatározó római szerzők álltak, akik a kultúra számos területén hagytak nyomot, így a magyarországi poéták költeményeiben is. Az elhangzott előadások néhány 18–19. századi költőnk életműve vagy egyes műfajok vizsgálata során szemléltették az ovidiusi, vergiliusi és horatiusi hatásokat. Az angol, német és magyar nyelvű előadások után egészen világossá vált, hogy az antik hagyomány mélyen beivódott a korszak legkülönbébb rétegeibe, a szavak, motívumok dimenziójától egészen a dallamokig.

A konferencia előadói rámutattak arra, hogy az az irodalomtudományos attitűd, miszerint a század magyar költői pusztán utánozták nagy elődeiket, vagy a népszerűsítés, a „régí visszavarázsolásának” szándékából írtak, korántsem helytálló, és hogy a korszak irodalmának áttekintéséhez és pontosabb értéséhez nem elegendő az irodalomtudós adatgyűjtő pozíciója: egy fölismert homéroszi kép vándorlásának¹ például további jelentősége és értelme lehet a beazonosítás tényén fölül.

A kezdő napon, a Hotel Pannonia termében két szekciót hallgathattak meg a résztvevők. A program első felében Wilhelm Kühlmann professzornak Pyrker János László *Tunisiás* című eposzáról szóló előadására került sor, amely a szöveg több szintjén – cselekmény, narratíva, konfliktusok és motivációk – vázolta föl a lehetséges összefüggéseket és különbségeket a vergiliusi *Aeneisszel*. Laczházi Gyula Ányos Pál versében vizsgálta Horatius recepcióját és az érzékenységet. Szerb Antal egy esszéjében tett megállapításából indult ki, miszerint Horatius jelentősége abban rejlik, hogy „a latin költő két ponton is találkozott a kor uralkodó áramlataival: arany középszeret hirdető epikureizmusa a Felvilágosodás morálfilozófiájának felel meg, a mulandóság szelében való meg-megborzongása pedig a preromantikus lelkekben váltott ki rokon rezdüléseket”.² Ennek kapcsán Szerb Berzsenyire utal, akire Laczházi is kitért

¹ Lásd például: GREKSA Kázmér, *Homérosz némely hasonlatának vándorlása*, ItK, 1(1891), 1. sz., 20–22.

² SZERB Antal, *Horatius Noster*, *Magyarságtudomány*, 1(1935), 1. sz., 66.

előadásában, a főntebb idézett mondatot pedig annyiban módosította eredményei fényében, hogy az epikureus életmód és a múlandóság tapasztalata nem jelentenek két egymást követő recepciótörténeti szakaszt, sokkal inkább jellemző a motívumok egyidejűsége. A szekció utolsó előadója, Hegedüs Béla a irodalom fogalmát járta körül Budai Ézsaiás *Régi tudós világ históriája...* című munkája alapján, amely azért lehet kiemelt fontosságú, mivel tankönyv volt, és a későbbi irodalomfogalom kialakulásában jelentős szerepet játszhatott. A későbbiekben Károlyi István antik szerzőkben bővelkedő főtí magánkönyvtárába tekinthettünk be Tüskés Anna vezetésével, továbbá Rédey János segítségével megvizsgáltuk Agyich István *Saeculum*ában a klasszikus hagyomány vetületeit, Vaderna Gábor előadásában pedig az imitáció problematikájának kapcsán további támpontokat kaphattunk Berzsenyi és Horatius dialógusához.

Az első napot végül a *Zenei színek és formák a 14–18. századi Nyugat-Európából* című koncert zárta a Miskolci Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti Intézetében, Széplaki Zoltán művészeti vezetésével.

A következő szekciókban bővelkedő nap Aranka György, Verseghy Ferenc és Batsányi János szövegeinek elemzésével indult. Kerti József átfogó vizsgálatot végzett az Aranka életművében föllelhető antik vonásokról, bemutatta a költő fordításait, és különösen az imitációk szerepét hangsúlyozta. Kerti felvilágosult klasszicistának és mesterkedő költőnek nevezte Arankát, bemutatta többek között, miképpen alakította át eleven képeivel a vergiliusi Árkádiát erdélyivé, vagy hogy hogyan applikálta a horatiusi mintát verseibe. Hovánszki Mária Verseghy a *Parnassus*ban megtalálható, sokáig lappangó, kottás kéziratban fönmaradt heroidatípusú Ovidius- és Vergilius-földolgozásait ismertette. Ezek dallamai máig publikálatlanok. Előadása végén elénekelt egy szívszaggató áriát gitárkísérettel, így tette a hallgatóság számára hozzáférhetővé a szöveg valódi identitását. Az ezt követő előadásban Doncsecz Etelka beszélt „a bécsi Sappho” és „a Szkíta Horatius” szerelmének egyik fölmerülő kérdéséről: miért pont „a Szkíta Horatius”-ként nevezte meg Batsányit felesége, Gabriele Baumberg? A kérdésföltevés persze további kérdésekhez vezetett: a Batsányi-levelezésből vagy a szerző verseiből kaphatunk-e választ, tetten érhetőek-e a horatiusi hatások Batsányi szövegeiben?

A negyedik szekciót a kétarcú Árkádia-mítosz sötét oldalának elemzése nyitotta (Boreczky Katalin) Csokonai kapcsán, majd Dóbék Ágnes vizsgálta meg Barkóczy Ferenc alkalmi verseit és beszédeit, amelyekben a szerző különböző antik motívumokat mozgósított. Csörsz Rumen István a bordalagyomány átalakulásáról számolt be az antik előzmények függvényében, mintegy korábbi tanulmányát folytatva, amelyben a középkori vágáns kultúrából örökölt motívumokat tárta föl.³ – A közköltészet

³ CSÖRSZ RUMEN ISTVÁN, „*Vinum facit rusticum optimum latinum*”: *Latin bordalok a XVIII–XIX. századi magyar közköltészetben* = „*Nem súlyod az emberiség!*”: ... *Album amicorum Szörényi László LX. születésnapjára*, főszerk. JANKOVICS JÓZSEF, felelős szerk. CSÁSZTVAY TÜNDE, szerk. CSÖRSZ RUMEN ISTVÁN, SZABÓ G. ZOLTÁN, Bp., MTA Irodalomtudományi Intézet, 2007, 349–358.

ivónótáinak tematizálása egyébiránt kiválóan megalapozta az előadást követő ebéd hangulatát.

A symposion után a *Metamorphoses* Vörösmarty költeményeire, elsősorban a *Zalán futása* című eposzára tett lehetséges hatásairól hallhattunk. Vámos Violetta többek között a Daphne-történet exponálásával igyekezett rámutatni Hajna és Daphne, Apollo és Délszaki tündér karakterének összefüggéseire. A szekcióban megismerhettük továbbá az erdélyi és a losonci Ovidiust: Pap Levente az erdélyi történetírásban föllelhető nyomokat, míg Czibula Katalin a protestáns iskoladramák kontextusában előforduló ovidiusi momentumokat taglalta.

A konferencia ötödik szakaszában Horatius különféle alakváltozatai jelentek meg az esztétikába, hadi és politikai eseményekbe, illetve Petőfi költészetébe ágyazva (Balogh Piroska, Tóth Sándor Attila, Gábor Dávid). Különösen érdekes volt egyszerre látni azt a horatiusi karaktert, amelyet a szakirodalmat szerző „esztéta”, illetve amelyet Petőfi pozicionált *A helység kalapácsa* című vígeposzában.

A konferencia utolsó napján Elisabeth Klecker előadásának tárgya ismét egy Pyrker-eposz volt, amelyet az előadó Vergiliusszal való viszonyában vizsgált. Ezt követően Lengyel Rékától megtudhattuk, milyen szerepet töltött be Ovidius a 18–19. századi Magyarország mindennapjaiban, hogyan segített az udvarlásban, miként tette könyvebbé a latin nyelv oktatását, vagy hogyan lendítette túl az állomásozó katonákat a száműzetés gyötrelmein.

A záró szekció első előadója, Bányai Tibor Márk, részletesen ismertette az ecloga műfajtörténetét, majd Ráday Gedeon Vergilius-átdolgozásairól beszélt. Csonki Árpád a 18. századi jezsuita, latin nyelvű verses epika lábjegyzetelési módszereit mutatta be, és a hivatkozások során ismertette a vizsgált szerzők (Peretsenyi Nagy László és Palóczy Horváth Ádám) antik mintáit. A konferenciát Szörényi László ösztönző előadása zárta, aki Arany és Vergilius kapcsolatára világított rá gondolatmenetében, amelynek kibontásához talán – ahogyan egy hozzászólásban is elhangzott – „még nem nőtt föl egészen a filológia”.

A *Római költők* heurékasorozat (egyes előadók a konferencia más előadásai során jöttek rá a saját témájukban fölvezetett problémák megoldására), kávészünetben folytatódó és egészen a vacsoráig elhúzódó viták, pezsgő beszélgetések övezték. Vergilius, Ovidius és Horatius Németországból, Erdélyből, és Magyarország több pontjáról csábították Miskolcra a 18–19. század kutatóit, hogy eredményeiket, témáikat, kérdéseiket ismertessék a szakmai közönséggel és az érdeklődő hallgatósággal.

Pintér Kitti